

SAHA GÖZLEM ÇALIŞMASI

TEMMUZ - AĞUSTOS 2023

DERİN
YOKSULLUK
AĞI

GİRİŞ

Derin Yoksulluk Ağı olarak çalışmalarımızı temel haklara erişim odağında sürdürmeye devam ediyoruz. Yaklaşık üç senedir faaliyet gösterdiğimiz Sancaktepe ve Çekmeköy ilçelerinde hanelerdeki yetişkin ve çocukların özel ihtiyaç ve durumlarına yönelik saha çalışmaları gerçekleştirerek erişilemeyen temel hak ve hizmetlere dair verileri tespit ediyoruz. Hak odaklı bakış açısı ile yaptığımız nicelik ve nitelik olarak çözümler üreten çalışmalarımızı kamuoyu ile paylaşıyoruz. Kriz anlarında anlık destek sağlayıp kalıcı çözümler için de etkin kurum ve kural yapıcılar ile görüşüyor ve ilgili devlet mekanizmalarını ve politika üreticilerini bilgilendiriyoruz. Bu dönemki odak çalışmamızın ana eksenini belirleyen hijyen yoksulluğuna dair gözlemlerimizi sizlerle paylaşmak istiyoruz.

Temmuz-Ağustos aylarında odak çalışmamızı yürüttüğümüz Sancaktepe mahallesindeki ziyaretlerimize eşlik eden, ve saha gözlem anketine katılarak çalışmamıza katkıda bulunan, Yönetim Kurulu üyemiz Av. M. Güliz Baykal'ın koordinatörlüğündeki İstanbul Barosu İnsan Haklar Merkezi Derin Yoksulluk Alt Çalışma Grubu'ndan Av. Betül Benekçi, Av. Zehra Kurt, Av. Gamze Efsun İmren'e ve Bağımsız İletişim Ağı'ndan (Bianet) Ali Dinç'e; saha gözlem anketimizi yenilememize katkıda bulunan Derya Göçer'e teşekkür ederiz.

Dayanışma yaşatır!

Kişisel Hijyen

Ziyaret ettiğimiz mahallelerdeki hanelerin bir kısmının tuvalet ve banyosu dışarıdayken, kimi evlerde bu olanaklar dahi yok. İnsanlar leğende yıkanma veya komşularında banyo yapma gibi yollara başvurarak kişisel hijyenlerini korumaya çalışıyor. Yıkanan çamaşırlar sokağa asılmak durumunda.

Ailelerin büyük çoğunluğu bebek bezine erişmekte büyük güçlük çekiyor. Paketle bebek bezi almanın imkansız olduğu koşullarda, aileler bakkalda taneyle satılan bezleri almak zorunda kalıyor. Paketlerinden çıkarılan ve açıktan taneyle satılan bu bebek bezleri, başta kara sinek olmak üzere, çeşitli haşeratın¹ konduğu ve üzerinden geçtiği büyük poşetlerden elle çıkarılarak tanesi dört liradan satılıyor. Bu da haliyle bebeklerin hijyeni için büyük bir risk taşıyor. Mahallede görüştüğümüz Pembe, çöp toplamaya giderken yanına almak zorunda olduğu bebeğinin bezi olmadığına ne yaptığını sorduğumuzda “öyle kalıyor” cevabını veriyor. Görüştüğümüz annelerden bazıları, bebeklerini bazı geceler mecburen bezsiz yatırdıklarını belirtti.

Pembe: “Bez olmuş 250 milyon. Cezaevine mi bakayım kendime mi bakayım?”

Gözlemlediğimiz önemli bir husus ise yaz aylarında olmamız sebebiyle çocukların bazılarının belden aşağı veyahut tamamen çıplak gezmeleri. Hanelerde durmanın imkansız olduğu koşullarda,² tıpkı bebek bezi alamayan aileler gibi, çocuk sahipleri de belli bir noktadan sonra çocuklarına temiz giysi yetiştiremez hale geliyor. Bu da, hijyen sorunundan öte, çocukların mahremiyet haklarına erişememelerini ve bundan doğan çeşitli tehlikelere karşı savunmasız olmalarını beraberinde getiriyor.

¹ Daha fazla bilgi için “Haşerat” başlığına bakabilirsiniz.

² Hanelerin koşulları için “Hane Temizlik Malzemeleri” ve “Haşerat” başlıklarına bakabilirsiniz.

Hane Temizlik Malzemeleri

Üç buçuk yıl önce, hijyen ürünlerinin KDV'sinin %8'e düşürüldüğü dönemde yaptığımız anket çalışmamızda, destek verdiğimiz hanelerin yaklaşık beşte birinin hane temizlik malzemelerine ulaşamadıklarını gözlemlemiştik.³ Temmuz ve Ağustos aylarındaki saha ziyaretlerimizi bu malzemelere ulaşmakta en büyük güçlükleri yaşayan yerleşim yerlerinde gerçekleştirdik. Mahallelerde an itibariyle paket temizlik ürünü almak neredeyse imkansız hale gelmiş durumda. Hane sakinlerinin büyük çoğunluğu hala sıvı sabun, sıvı deterjan ve sirkeden ellerinde olanı dönüşümlü olarak her temizlikte kullanmaya çalışıyor. Bakkalarda küçük plastik varillerden çeşmeyle doldurulan sıvı deterjan satılıyor. Bu deterjanın "bardağı" ise şu an 5 Türk lirası.

Temiz Gıdaya Erişim

Ziyaret ettiğimiz hanelerin büyük çoğunluğunda buzdolabı mevcut olmadığı için gıdalar sıcak yaz günlerinde sağlıklı saklama koşullarına uygun olmayan bir şekilde muhafaza ediliyor. Hanelerin et, meyve, sebze, süt ürünleri gibi korunması gereken birçok gıdaya erişimleri kısıtlı durumda, ancak erişim sağlandığında da bu kez uygun olmayan saklama koşulları tehlikeli oluyor.

Mahalle bakkalında satılan çocukların kolayca ulaşabildiği ama nasıl üretildiği meçhul olan, mahalledeki adeta tek abur cubur olan mey buzlar hemen hemen her çocuğun elindeydi.

Bunun dışında, şeker, çay, hububat gibi temel ürünler, bakkalarda dahi açık paketlerde ve tıpkı deterjanlar gibi bardakla satılıyor. Bu açılan paketlerin çok sayıda haşerattan korunduğu bir kap, dolap, raf ise mevcut değil.

Hanelerin çoğunda hala yemek yenecek masalar mevcut olmadığı için, yemekler yerde yeniyor. Bu da hane temizliğinin olmadığı evlerdeki hijyenik olmayan gıdalardan kaynaklanan sağlık risklerini arttırıyor.

Haşerat

Çoğunun kapısı dahi olmayan ve bir tülle girişi kapatılan hanelerdeki aileler, yapılan altyapı çalışması ve komşu oldukları işletmelerden gelen kanalizasyon suları sebebiyle bu yaz başta karasinek ve fare olmak üzere, yılan dahil çok sayıda haşeratla mücadele ettiklerini belirttiler. Saha ziyaretimizde gerçekten de mahallenin özellikle kara sinek istilasında olduğunu, ve mahalle halkının refleks vermeyişlerinden bu istilayı kanıksadıklarını gözlemledik. Buna karşın, zemini hala toprak olan bu hanelerde delikler açan fareler yüzünden bazı aileler evlerinde duramaz hale gelmişler. Örneğin röportaj yaptığımız bir genç anne,

³ Pandemi Döneminde Derin Yoksulluk ve Haklara Erişim Araştırması: Yerel Yönetimlere Kriz Dönemi Sosyal Destek Programları İçin Öneriler, 2020.

bebeğinin parmağını bir farenin ısırmasının ardından geceleri evlerini boş bırakıp bir kamyonetin kasasında kaldıklarını anlattı. Mahalle halkının her türlü haşeratla mücadele için üç önemli talepleri var. Bunlardan birincisi bir altyapı sistemi, ikincisi düzenli bir şekilde çöplerin toplanması, üçüncüsü ise ilaçlama yapılması.

Nalan: *“Tır garajının lağım suyu koku, böcek yapıyor. Bazen yılan oluyor.”*

Sahada rastladığımız, birkaç aydır mahallede çalıştığını belirten temizlik görevlisi ise zaten mahalleye “her gün kamyon geldiğini”, yakında konteyner geleceğini, ve problemin kökeninde mahalle halkının kökenleri itibariyle “tertiplerinin olmadığını” söyledi.

“Kim istemez temiz yerde yaşasın insanlar?”

Sonuç

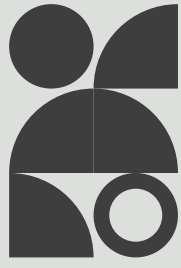
Yoksulluğun son enflasyon dalgasıyla iyice arttığı ülkemizde, temizlik ürünlerinin KDV'sinin de artırılmasıyla da beraber, artık en temel ihtiyaç olan hijyende de yoksullaşma maalesef derinleşmektedir. Bu anlamda, Derin Yoksulluk Ağı olarak dünyada yaygın bir kavram olmakla beraber Türkiye'de son derece sınırlı bir karşılık bulan hijyen yoksulluğu sorununu önümüzdeki dönemlerde araştırma ve savunma faaliyetlerimizle gündemde tutmayı, devlet kurumlarına tavsiyelerde bulunmayı, paydaşlar bularak sorunun çözümüne yönelik iyi örnekler, modeller üretmeyi planlıyoruz.

Öneriler

- Kavurucu yaz günlerinde sokaklardaki çöplerin titizlikle toplanması ve çöp konteynerlerinin düzenli olarak dezenfekte edilmesi gerekmektedir.
- Belediye yetkililerinin atık toplayıcılığı yaparak geçimini sağlayan kişilerin depolama alanı olarak hanelerinin çevresini ya da bahçesini kullandıklarını göz önünde bulundurarak haşerat istilalarını engellemek için söz konusu mahallelere özel olarak daha sık ilaçlama yapmaları gerekmektedir.
- Yerleşim yerlerine yakın tır garları gibi işletmelerin atık sularının çevrede yaşayan çocukların sağlığını tehlikeye atması riskine karşın rehabilitasyon gibi gerekli önlemler alınmalıdır.
- Yoksulluk yaşayan hanelerin çeşitli enfeksiyon ve bakterilerden korunması için yeterli ve nitelikli hijyen ürününe olan acil ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır.
- Sağlığı korumanın önemli adımlarından biri olan yeterli hijyen koşullarının sağlanması için düzenli hijyen kiti desteği sağlanması gerekmektedir.
- Okul ve aile sağlık merkezi gibi ulaşımın nispeten kolay olduğu merkezlerde yetişkin ve çocuklara genel hijyen eğitimine destek olacak broşür gibi materyaller sağlanmalıdır.
- Aynı okul ve aile sağlık merkezlerinde kız çocukları ve kadınlara menstrual hijyen ürünleri (ped, tampon) ücretsiz sunulmalıdır.
- İstisnasız bütün bebeklerin bez ihtiyacı gerekli hijyen koşullarında ücretsiz olarak sağlanmalıdır.
- İhtiyaç sahibi mahallelerde herkesin erişimine açık olan temiz su kaynakları ve ücretsiz çamaşırhaneler tesis edilmelidir.

DERİN
YOKSULLUK
AĞI